

En samarbejdsmodel til en mentorindsats

– for elever med ordblindhed i komplicerede læringsituationer

MINNA NØRGAARD BRUUN, LEKTOR PÅ KØBENHAVNS PROFESSIONSHØJSKOLE
HELLE BUNDGAARD SVENDSEN, LEKTOR OG PH.D. PÅ VIA UNIVERSITY COLLEGE
THOMAS ROED HEIDEN, LEKTOR OG PH.D.-STIPENDIAT PÅ UC LILLEBÆLT
STINE FUGLSANG ENGMOSE, ADJUNKT OG PH.D. PÅ PROFESSIONSHØJSKOLEN ABSALON

Hvordan bliver skoler bedre til at planlægge og systematisere deres indsats for elever med ordblindhed? Når vi nu ved, at nogle af eleverne med ordblindhed er dobbeltudfordrede og trods skolens tiltag fortsat er i en kompliceret læringsituation, så er der brug for en ekstra indsats. Vores bud er et styrket samarbejde mellem skolens ressourcepersoner, lærere, forældre og elev. I artiklen introducerer vi derfor idéer til systematisk planlægning af samarbejdet om en mentorindsats for dobbeltudfordrede ordblinde elever. Mentorindsatsen er udviklet og afprøvet i projektet *Læsesucces for ordblinde børn* (projekt Læsesucces). I artiklen argumenteres først for et fokus på dobbeltudfordrede elever. Dernæst præsenteres en samarbejdsmodel, der er udviklet i projektet. I artiklen vil vi give konkrete eksempler på elementer i samarbejdsmodellen og på, hvilke erfaringer vi gjorde os i afprøvning og evaluering af mentorindsatsen.

Dobbeltudfordring og mentorindsats

I projekt *Læsesucces for ordblinde børn* er målet at udvikle og afprøve en mentorindsats, som kan støtte dobbeltudfordrede elever med ordblindhed på mellemtrinnet.¹ Dobbeltudfordrede ordblinde elever definerer vi som elever med ordblindhed, hvis forældre har svært ved at hjælpe med skolearbejde derhjemme. Denne elevgruppe er udvalgt, fordi der er fundet sammenhæng mellem særlige faktorer blandt forældre. Andelen af elever med ordblindhed, der *ikke* gennemfører en ungdomsuddannelse, er højere, når deres forældre ikke er tilknyttet arbejdsmarkedet, ikke er samboende, har lavt uddannelsesniveau eller lav husstandsindkomst. Dette gælder, når man sammenligner sociale faktorer med andre grupper af ordblinde elever.² Derfor har netop denne elevgruppe særligt brug for en udvidet indsats. Vi valgte at udvikle og afprøve en mentorindsats, hvor udvalgte lærere eller pædagoger på skolen blev klædt på til opgaven. Som mentorer indgik de med ægte nysgerrighed og interesse i et samarbejde med eleven om at forstå, hvordan eleven oplever skole og hjem, og på den baggrund indgik de i samarbejde med 'de voksne' omkring barnet for at støtte elevens læseudvikling – både i skolen og derhjemme.

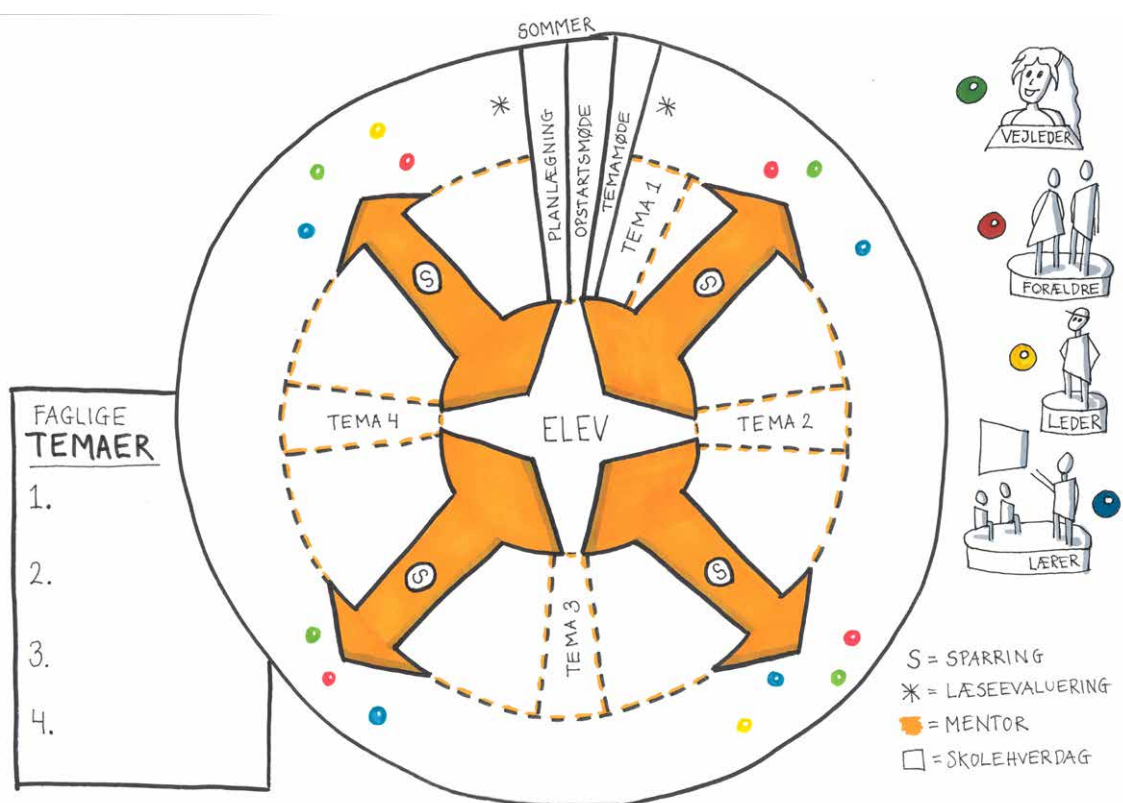
1 Du kan læse om projektet i flere af artiklerne i dette nummer af Viden om Literacy og desuden finde alt om projektet på Nationalt Videncenter for Læsnings hjemmeside under projektsitet "Læsesucces for ordblinde børn": <https://www.videnomlaesning.dk/projekter/laesesucces-for-ordblinde-boern/>

2 *Registeranalyse – Børn og unge med ordblindhed*: <https://www.egmontfonden.dk/ordblindhed>

En samarbejdsmodel til at organisere en mentorindsats på skolen

Formålet med samarbejdsmodellen er at skabe et redskab, som kan anvendes til at organisere en mentorfunktion på skolen. Den kan desuden fungere som et årshjul og vise de samarbejdsflader, som en mentorindsats muliggør. Modellen er løbende tilpasset gennem analyser af data efter hvert gennemløb i projektet: Efter første år evaluerede vi modellen gennem fokusgruppinterviews med mentorer samt interviews med skoleleder og læsevejleder. Efter andet år evaluerede vi modellen gennem fokusgruppinterviews med mentorer, forankringsamtaler med skoleleder og læsevejleder samt gennem kvalitative gruppeinterviews med eleverne. Det er analyser af disse data, denne artikel er funderet på.

Nedenstående figur er en gengivelse af samarbejdsmodellen. Det er den dobbeltudfordrede elev med ordblindhed, der er i centrum for indsatsen, og det er elevens udvikling, der er omdrejningspunktet.

Figur 1: Samarbejdsmodel til mentorindsats. Illustration: Minna Nørgaard Bruun.

I samarbejdsmodellen angiver den stiplede orange cirkel omkring eleven mentorsporet. Fire gange i løbet af året mødes mentorer og læsevejleder om faglige temaer, der er vigtige for mentorfunktionen. I projekt Læsesucces var disse temaer *teknologibaserede læsestrategier, emotionelle følger knyttet til ordblindhed, mentorrollen og forældresamarbejde*. Mellem hvert møde får mentoren desuden sparring, som skal støtte mentoren i at anvende den faglige viden kvalificeret i sin relation til eleven.

” Det er den dobbeltudfordrede elev med ordblindhed, der er i centrum for indsatsen, og det er elevens udvikling, der er omdrejningspunktet.

I den yderste cirkel er skolehverdagen repræsenteret. Øverst er angivet den planlægning, der er en forudsætning for skoleårets indsats. I projekt Læsesucces har første skridt været at planlægge årets faglige temamøder og dernæst at holde et opstartsmøde med skoleleder, læsevejleder og mentorer, hvor aftaler indgås. Disse skridt vil en læsefaglig ressourceperson, eksempelvis læsevejlederen, på skolen være kvalificeret til. Det gælder også det næste indledende skridt, hvor alle skolens lærere samles til et temamøde om ordblindevenlig undervisning. I løbet af skoleåret vil lærere og forældre møde mentoren i "dryp" (de farvelagte prikker) i skolehverdagen, hvor mentoren på vegne af eleven tager forskellige tematikker op. Det kan fx være, hvordan man kan lyttelæse med sit barn derhjemme, eller hvordan læreren kan støtte eleven i brug af læse- og skriveteknologi (LST) i undervisningen i et fag. Intentionen er, at mentoren er i tæt dialog med eleven, og at hun desuden besøger eleven i undervisningen en gang imellem, sådan at hun kan agere i forhold til elevens interesser. Mentoren kan i sit arbejde opdage forskellige små eller større problemstillinger, som måske skal drøftes på lederniveau, ligesom læsevejlederen måske skal inddrages. Ved skoleårets start og afslutning gennemføres en læseevaluering med eleven for at se, om der er sket en forandring (markeret med * i modellen). De orange pile illustrerer den bro mellem den ordblinde elev og skolehverdagen, som mentorindsatsen netop skal udgøre.

Samarbejdsmodellen i anvendelse

I dette afsnit vil vi vise et eksempel på, hvordan samarbejdet mere konkret kan se ud. Det gør vi ved at konstruere en 'udfyldt' model, der kunne repræsentere en skole, der arbejder ud fra modellen (fig. 2). Denne udgave af modellen er konstrueret ud fra eksempler på tværs af de skoler, der har deltaget i udviklingen og afprøvningen af samarbejdsmodellen. Derved bliver eksemplet et bud på, hvordan det kan se ud, når en skole har arbejdet med at implementere en mentorfunktion for dobbeltudfordrede elever med ordblindhed.

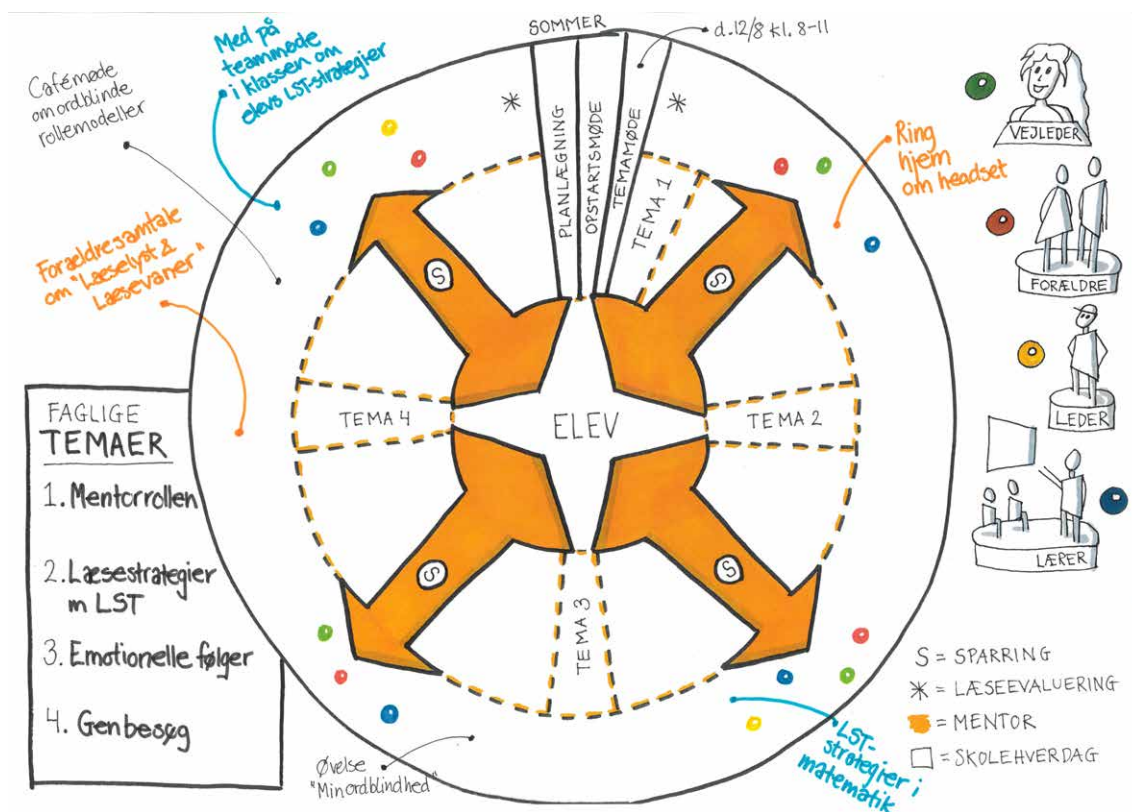

Fig. 2: Eksempel på samarbejdsmodel i brug. Illustration: Minna Nørgaard Bruun.

Modellen har i eksemplet her støttet skolen i det praktiske arbejde med at datosætte forskellige møder i løbet af skoleåret – fx temamøde for skolens pædagogiske personale i august.

Mentorer og læsevejleder har halvvejs i skoleåret fundet behov for at samle en gruppe af skolens ordblind elever to gange i forårshalvåret. Først til en øvelse om 'Min ordblindhed', hvor eleverne kan fortælle, skrive, tegne eller finde billeder, der beskriver oplevelsen af deres ordblindhed. Senere på året planlægges et besøg fra en tidligere elev, der er ordblind, som en del af arbejdet med rollemodeller (noteret med sort skrift).

Mentorgruppen har også fundet behov for at samarbejde med elevernes lærere. De har derfor inviteret sig selv ind til et fagteammøde hos matematiklærerkollegerne for at drøfte LST-strategier i matematiktekster. Senere på skoleåret viser der sig behov for at deltage i især en elevs klasseteammøde for at informere om, hvordan eleven mestrer LST-strategier, og drøfte, hvordan lærerne understøtter dette i undervisningen (noteret med turkis skrift).

” **Senere på skoleåret viser der sig behov for at deltage i især en elevs klasseteammøde for at informere om, hvordan eleven mestrer LST-strategier, og drøfte, hvordan lærerne understøtter dette i undervisningen.**

Sidst, men ikke mindst har mentorerne noteret, hvad de vil gøre aktivt i forældresamarbejdet. I eksemplet her er det en lille konkret ting, der vedrører headset til eleverne, og en tilbagemelding på en samtale mellem mentor og elev om læselyst og læsevaner pr. telefon (noteret med orange skrift).

I boksen nederst til venstre har mentorer og læsevejleder noteret, hvilke fire temaer mentorgruppen har udvalgt som fokus for skoleårets arbejde med eleverne.

Efter dette konkrete eksempel på, hvordan samarbejdsmodellen kan bruges, vil vi udfolde, hvad arbejdet med samarbejdsmodellen på skolerne har vist af særlige opmærksomhedspunkter. I afprøvningen og evalueringen viste det sig, at deltagerne italesatte forskellige fund, som de havde fået øje på i arbejdet. Dette kan samles i fire opmærksomhedspunkter under overskrifterne: erfaringer med planlægning og styring af samarbejdet, mentorernes nye faglighed, ny forståelse af eleven samt ny forståelse af forældresamarbejdet.

Erfaringer med planlægning og styring af samarbejdet

Det har været centralt i udvikling af mentorfunktionen, at samarbejdet mellem skoleledere, skolernes ressourcepersoner (læsevejledere, ordblindelærere m.fl.), mentorer, faglærere i undervisningen og de enkelte elevers forældre har kunnet rammesættes og tydeliggøres og dermed også åbne for faglige diskussioner og eventuelle forbedringer. På langt de fleste skoler findes hos de faglige ressourcepersoner en specialiseret viden om ordblindhed, følgevirkninger af ordblindheden og evidensbaserede indsatser til håndtering af ordblinddevanskeligheder. Det er dog til tider svært for skolernes ledelse at planlægge og styre formidlingen af denne viden til skolens lærere, pædagoger og elevernes forældre. Det kan desuden opfattes som ekstra hårdt og krævende for almenlærerne at have ekstra fokus på specialpædagogiske indsatser uden nødvendige forudsætninger. Disse problemstillinger er også afdækket i Egmont Rapporten (2018), hvor halvdelen af elever med ordblindhed på de undersøgte skoler tilkendegiver ikke at have modtaget særlig tilrettelagt hjælp og støtte i forhold til deres særligt komplicerede læringssituationer.

” Halvdelen af elever med ordblindhed på de undersøgte skoler tilkendegiver ikke at have modtaget særlig tilrettelagt hjælp og støtte i forhold til deres særligt komplicerede læringssituationer.

I udtræk af resultater og erfaring fra projektet viser det sig, at det styrker samarbejdet, at skolelederne afsætter særlig skematid til sparring, hvor elevens mentor og eleven mødes i og udenfor den planlagte undervisning. En læsevejleder fra en af projektets skoler fortæller:

Mentorgruppen har givet læsevejlederen ‘flere hænder’ – altså der er mere tid til eleverne. Jeg kan videregive noget ansvar. Det er stort og godt sammenlignet med at være alene om opgaven. At ordblindhed får sit eget fokus, der er forskelligt fra læsevejlederfunktionen – både i tid og kompetencer. (Læsevejleder 1, skole 3)

Samarbejdsmodellen synes i projektet at gøre læsevejlederens funktion som tovholder for mentorerne mere synlig, således at mentorgruppen af skolelederne i højere grad opfattes som “selvkørende”. På den måde kan skolelederen følge indsatsen på et orienterende niveau. Til gengæld er skolelederen aktiv i forhold til afsætte timer, skemaplads, at fastlægge møder samt at afsætte økonomi til eventuelle evalueringsredskaber eller supplerende støtte.³ Det er også et ledelsesansvar at udvælge, hvilke og hvor mange mentorer og elever der skal være en del af indsatsen.

Det er et væsentligt opmærksomhedspunkt, at hvis der er flere mentorer på skolen, så giver det mentorerne mulighed for at samarbejde og erfaringsudveksle – og derved styrkes kvaliteten af mentorfunktionen. Et mere ‘skjult’ opmærksomhedspunkt i samarbejdsmodellen er de skematækniske udfordringer, der kan gøre det svært at udnytte mentorfunktionen optimalt. Mentorerne har brug for at kunne mødes med elevens lærer enkeltvis eller med lærerteamet. Og læsevejleder og/eller mentor kan få brug for at deltage på teammøder. Ligesådan er det nødvendigt, at den enkelte mentor kan besøge eleven i klassen i undervisningstimer med læse-skrive-faglige aktiviteter.

Mentorens nye faglighed

Mentoren fungerer som den centrale aktør i samarbejdsmodellen, da samarbejdet beror på, at mentorerne kvalificeres fagligt til at løfte funktionen. Det er skolens og/eller kommunens læsefaglige ressourcepersoner, der har relevant viden og erfaringer i forhold til at kvalificere mentorerne. Disse ressourcepersoner kan være læsevejledere, ordblindelærere eller kommunens læsekonsulent. Mentorerne er lærere eller pædagoger på skolen. De kan være udvalgt på baggrund af deres relationskompetencer, men de ved ikke nødvendigvis meget om ordblindhed. Det er altså en central del af samarbejdet at sørge for, at mentorerne får viden om ordblindhed og bliver introduceret for redskaber og metoder til fx at understøtte læse-skrive-teknologiske strategier til læsning og skrivning i fagene samt til at adressere eventuelle emotionelle følger af ordblindhedsvanskelighederne.

I udviklingen og afprøvningen af samarbejdsmodellen har følgende opmærksomhedspunkter vist sig at være centrale med hensyn til at udvikle mentorerne nye faglighed:

---

3 I projektet er anvendt evalueringsmaterialet EVALD (Rønberg & Petersen 2018) og platformen ordlab.dk.

- ▶ Viden og færdigheder omkring metoder/redskaber til et udvalgt fagligt fokus (fx LST-strategier)
- ▶ En tovholder på tværs af møder (fx læsevejlederen)
- ▶ Sparringsmøder som ramme for udviklingen

Det er nødvendigt, at læsevejlederen og/eller læsekonsulenten har viden om det faglige tema, som er omdrejningspunktet for kvalificeringen på det pågældende møde. Fokusgruppeinterviews fra projektet viser, at det er gavnligt for den enkelte skoles praksis, at gruppen har konkrete ressourcer i form af materialer, metoder eller aktiviteter, der kan bruges i arbejdet med det udvalgte tema. Og selve dét at prioritere og vælge et fokusområde for en periode ad gangen er også vurderet som væsentligt.

Det er også gavnligt for samarbejdet, at der er en gennemgående tovholder fra møde til møde. Den person fungerer som sammenhængskraft fra gang til gang mellem, hvad der sidst blev drøftet både fagligt og i forhold til den enkelte elev. Det er altså væsentligt at udpege en tovholder, der deltager i både møder om fagligt tema og alle sparringsgange.

Selve rammen for mentorernes samarbejde med læsevejleder/-konsulent i form af sparringsmøder er meget central for samarbejdet og mentorkvalificeringen. Dét, at der er fastlagt fire møder pr. skoleår udover møderne om faglige temaer, gør det muligt at drøfte input fra eleverne og dele nye perspektiver og idéer. Det er i sparringsmøderne, at elevernes perspektiv bringes i spil. Og det er i sparringsmøderne, at mentorgruppen sammen udvikler og kvalificerer mentorfunktionen.

Ny forståelse for eleven i komplicerede læringsituationer

Når vi laver udtræk af resultater og erfaringer fra projektet, kan vi se, at deltagerne italesætter en ny forståelse for elever med ordblindhed i komplicerede læringsituationer i skolehverdagen.

For det første er det trådt tydeligt frem, at eleverne i projektet har meget individuelle behov. Det er forskelligt, hvordan teknologiske funktioner bedst understøtter deres læseopgaver i fagene, hvordan de er påvirkede af emotionelle følger, og også hvordan de foretrækker, at deres mentor hjælper og støtter dem. Mentorfunktionen er med til at opdage og tydeliggøre disse individuelle forudsætninger, ønsker og behov.

Et andet opmærksomhedspunkt er, at det tager lang tid for eleven at lære at bruge sin læse-skrive-teknologi, så den gavner i hverdagens læringsituationer. I projektets evalueringer viser det sig, at der er brug for mange gentagelser, og at vi som fagprofessionelle på ingen måde kan lade eleverne stå med denne krævende opgave selv. De (ny-)tillærte strategier er for flere elevers vedkommende skrøbelige. Der skal meget lidt til, før de gode intentioner vælter – både fra elevens og lærerens side. For de elever, der også oplever andre udfordringer end ordblindhed i skolehverdagen, har flere mentorer erfaret, at det er nødvendigt at prioritere, hvad der lige nu er vigtigst for eleven. Nogle gange er det ikke lige nu, lærer eller mentor kan 'presse på' med fx teknologiske læsestrategier eller opfordringer til frilæsning.

” De (ny-)tillærte strategier er for flere elevers vedkommende skrøbelige. Der skal meget lidt til, før de gode intentioner vælter – både fra elevens og lærerens side.

Elevens udvikling tager tid og kan være skrøbelig, og derfor har det vist sig at være væsentligt, at indsatsen løber over tid og over flere skoleår. Samarbejdsmodellen øger chancen for, at skoleledelsen besøger indsatsen, evaluerer og planlægger hvert skoleår. Og at skolelederen kan arbejde med udgangspunkt i noget ret konkret med en lille gruppe lærere, læsevejleder og -konsulent. Vedholdenhed er helt afgørende. Mentorerne kan arbejde der, hvor det er rigtig svært. Altså der, hvor skolen erfarer, at det ikke er nok, det, de allerede gør. Mentoren kan bidrage med perspektiver, som ofte risikerer at forsvinde i en travl hverdag. For eksempel er der elever, der aldrig efterspørger hjælp eller støtte, fordi de ikke vil være til besvær. Sådanne perspektiver kan mentoren bringe ind til elevens lærer, eller de kan viderebringe lignende informationer fra elevens forældre. Via mentorfunktionen får skolen udviklet en faglighed, der kommer eleverne til gode.

Ny forståelse af samarbejdet med forældrene

Det har været centralt for udviklingen af mentorfunktionen at skabe en ny mulighed for samarbejde med elevernes forældre. Til netop denne forældregruppe knytter sig som ovenfor beskrevet en række faktorer, som har betydning for forældrenes mulighed for at støtte deres barn med skolerelaterede opgaver. Det er altså af forskellige årsager svært for forældrene. Vi ved desuden, at ordblindhed er arveligt, så sandsynligheden for, at en eller flere af forældrene selv er ordblinde, er forholdsvis høj.

I afprøvning og evaluering af samarbejdsmodellen viste det sig, at en problemstilling med forældregruppen til dobbeltudfordrede elever kan være, at denne forældregruppe ofte udebliver til de fællesmøder, som skolen eller mentorer forsøger at få etableret. Samtidig beretter mentorerne, at det efterfølgende lykkedes for dem at få samtaler i stand med disse forældre, fx pr. telefon. Her har de fx haft samtaler om elevernes læseevaluering. Mentorerne fortæller også, at mange af disse forældre har været glade og taknemmelige for den ekstra støtte, deres barn har fået – også selvom der ikke har været meget forældresamarbejde eller kontakt mellem skole og hjem.

Bag udsagnene ligger måske en ny forståelse af samarbejdet med denne forældregruppe. Målet med mentorfunktionen var at skabe nye kontaktflader mellem skole og forældre. Mentorerne har som en del af deres faglige arbejdsredskaber gennemført samtaler med forældrene, ligesom de har anvendt nogle af de udviklede materialer (fx en 'lyttelæseplakat'), der præcist og uden megen tekst formidler, hvordan forældre kan støtte deres barn hjemme. Forældrene lever måske ikke op til den normative forestilling, vi har om en engageret forælder i skolen, der deltager i forældremøder og kontakter skolen, hvis der er problemer. I stedet får vi øje på en forældregruppe, som ved direkte kontakt fra en mentor viser velvilje og glæde over deres barns oplevelser med det at have en mentor.

Af de evaluerende interviews med forældrene fremgår det, at ikke alle forældre oplever, at projektet har ændret noget, men det er gennemgående, at de ønsker, at der sker noget for deres børn. Nogle efterspørger forældrekurser i brug af læse- og skriveteknologi, mens andre efterspørger mere information om ordblindhed. Andre fortæller, hvordan det har gjort en stor forskel for deres barn, det er blevet mere fagligt selvsikker og glad for at bruge LST. Samlet set viser forældresamtalerne, at forældrene er optagede af deres børns muligheder i skolen, og flere siger direkte, at de ikke selv kan hjælpe deres barn med lektier hjemme. Det peger på et stort potentiale i mentorordningen, som ikke blev udfoldet tilstrækkeligt i projektperioden, men som måske fremadrettet kan få mere fylde på de skoler, der ønsker det.

Nye muligheder

I udviklingen af modellen træder det frem, hvordan skoler kan udnytte ressourcepersoners faglige viden og erfaring til, at udvalgte lærere og pædagoger som mentorer får ny viden og færdigheder til gavn for skolens elever med ordblindhed. Desuden kan samarbejdet give en ny forståelse af eleverne i komplicerede læringsituationer og af samarbejdet med elevernes forældre. Samarbejdsmodellen skaber nye muligheder for planlægning og styring af samarbejdet om elever med ordblindhed på den enkelte skole.

Der har på forskellig vis været succesfulde elementer i samarbejdet på de 12 skoler, der har deltaget i projektet. Ved afslutningen af projektperioden oplyser syv skoler ved projektets afslutning, at de fortsætter mentorfunktionen i rammerne af samarbejdsmodellen i kommende skoleår. Tre skoler oplyser, at de går videre med idéerne og nogle af materialerne, men ikke længere som en egentlig mentorfunktion. Kun en enkelt skole har valgt det helt fra blandt andet af økonomiske årsager, mens en skole har vist stor interesse, men grundet organisatoriske ændringer er det vanskeligt at få oplyst, om mentorfunktionen er videreført.

Referencer

Egmont Rapporten (2018). *Registeranalyse – Børn og unge med ordblindhed*. <https://www.egmont-fonden.dk/ordblindhed>

Rønberg, L., & Petersen, D. (2020). *EVOLD - Evaluering af Læseforståelse og Delfærdigheder*. Dansk Psykologisk Forlag.

Om forfatterne

Helle Bundgaard Svendsen er ph.d. og lektor ved VIA University College. Hun leder en række forsknings- og udviklingsprojekter med fokus på elever med og i skriftsprogsvanskeligheder i grundskolen ofte med henblik på anvendelsen af læse- og skriveteknologi i undervisningen. Helle er konsulent for Nationalt Videncenter for Ordblindhed og andre Læsevanskeligheder (NVOL). Hun underviser desuden lærere og lærerstuderende inden for sit forskningsfelt.

Stine Fuglsang Engmose er adjunkt på Professionshøjskolen Absalon og er ph.d. og cand.mag. i audiologopædi. Hun arbejder med udviklings- og forskningsprojekter med fokus på elever i den tidlige skriftsproglige udvikling og elever i skriftsproglige vanskeligheder. Stine er faglig konsulent ved Nationalt Videncenter for Ordblindhed og andre Læsevanskeligheder (NVOL).

Thomas Roed Heiden er lektor ved UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole og ph.d.-studerende ved Aarhus Universitet, Institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU). Han forsker i danskfagets didaktik og underviser ved læreruddannelsen, læsevejlederuddannelsen og i cand. pæd.-uddannelsen i didaktik (dansk).

Minna Nørgaard Bruun er lektor på Københavns Professionshøjskole og er cand.mag. i audiologopædi. Her underviser hun på læsevejlederuddannelsen og er fagansvarlig for PD-uddannelsen Ordblindelærer i grundskolen. Minna er faglig konsulent ved Nationalt Videncenter for Ordblindhed og andre Læsevanskeligheder (NVOL) og arbejder med udviklingsprojekter inden for skriftsproglige vanskeligheder.